

Nr 58.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1928 kl. 4 e m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om anslag till upprensning av kanalerna i Mästermyr i Gotlands län.

(1:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 115 i första kammaren av herrar *Roos* och *Bodin* och nr 200 i andra kammaren av herr *Svedman m. fl.*, har hemställts, att riksdagen ville till upprensning av kanalerna i Mästermyr enligt lantbruksstyrelsens alternativ II anslå ett belopp av 58,200 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionerna.

Över förevarande motioner liksom över väckta motioner angående dels ytterligare statsbidrag till Kilaåns regleringsföretag, dels ock statslån till Hornborgasjöns sänkningsförening har utskottet i vederbörlig ordning införskaftat yttrande från lantbruksstyrelsen. Yttrandet innefattar dels ett principuttalande rörande samtliga nu nämnda motioner, dels ock yttrande över de olika framställningarna var för sig. Beträffande principuttalandet tillåter sig utskottet hänvisa till den vid utskottets utlåtande nr 57 fogade bilagan. Vid utskottets förevarande utlåtande fogas såsom bilaga det speciella yttrandet rörande upprensning av kanalerna i Mästermyr.

Av berörda yttrande och övriga i ärendet tillgängliga handlingar, varav utskottet tagit del, inhämtas följande.

Under åren 1898 och 1899 verkställdes laga syneförrättning för utdikning av Mästermyr med kringliggande sankta marker inom Levede, Fardhem, Hemse, Alva, Hablingbo, Silte och Sproge socknar i Gotlands län. Sedan betänkande angående företaget för odlingslåns erhållande avgivits söktes lån från odlingslånefonden.

Jordförbättringen för hela företaget beräknades till 791,266 kronor, varav på lånesökandenas mark, representerande 57.91 procent av det hela, belöpte 458,240 kronor. Kostnaden beräknades till 396,800 kronor, varav enligt berörda procenttal 229,786 kronor belöpte på de lånesökande. Delägare, representerande sammanlagt 41.64 procent av förbättringsvärdet, ha av sagt sig båt naden av företaget. Den 31 december 1902 beviljade Kungl. Maj:t på förslag av lantbruksstyrelsen lån från odlingslånefonden med 229,700 kronor. Med inräknande av därefter erhållna sådana lån uppgår sammanlagda lånebeloppet till 524,900 kronor. Det är att märka att i detta belopp jämväl in-

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 10 saml. 19 häft. (Nr 58.)

går lån för den på lånesökandena belöpande andelen av kostnaden för företaget, såvitt det avser torrläggning av deras mark, som avsagt sig båtnaden av detsamma med i runt tal 218,600 kronor. Dikningsföretaget avsynades 1910. Myren omfattar en areal av omkring 2,670 hektar, varav omkring 1,100 hektar numera odlats, 900 hektar äro odlingsmark, 350 hektar skogsmark eller till odling oduglig jord samt 320 hektar träskbottnar och impedimenter. Kostnaderna för myrens utdikning hava uppgått till 700,000 kronor, varav på sätt ovan nämnts 524,900 kronor erhållits i lån från odlingslånefonden. Återstoden har, sedan ovan nämnda procent av jordägarna avsagt sig båtnaden av företaget, utdebiterats på de i företaget kvarstående intressenterna. Något statsbidrag utan återbetalningsskyldighet har icke beviljats företaget. Genom statens odlingsorganisation synes under åren 1918—1921 hava såsom bidrag till odling utbetalts omkring 75,000 kronor, och genom arbetslöshetskommissionens försorg under åren 1918—1920 utförda väganläggningar genom myren hava dragit en kostnad av mellan 400,000 och 450,000 kronor. Intressenternas skuld utgjorde enligt vad utskottet inhämtat 1926 i runt tal 380,727 kronor.

Statens arbetslöshetskommission hade med skrivelse den 31 maj 1927 överlämnat bland annat dels två skrivelser från länsstyrelsen i Gotlands län av den 17 november 1925 och den 17 november 1926 med anhållan om upprensning genom kommissionens försorg och med till dess förfogande stående medel av avloppen genom Mästermyr, dels ock ett av lantbruksstyrelsen den 1 oktober 1926 avgivet yttrande i ärendet. Vid länsstyrelsens först nämnda skrivelse var fogat en av statens lantbruksingenjör C. H. Wallér verkställd utredning angående behovet av berörda upprensning, och lantbruksstyrelsens nämnda yttrande var åtföljt av ett av statens extra lantbruksingenjör Carl Berner upprättat förslag till utförande av rensningsarbetena ifråga.

I Wallérs berörda utredning uppgives, att samtliga avlopp avsevärt igen slammat. Uppslamningen syntes i huvudsaklig del ha orsakats av vattnets eroderande inverkan på kanalslänterna, varjämte i ej oväsentlig grad syntes hava bidragit den för varje år ökade sumpvegetationen i avloppen liksom även den s. k. blekedriften över de numera delvis torrlagda träsken. En upprensning vore i hög grad av behovet påkallad, alldenstund om sådana åtgärder ej i tid vidtoges hela det dyrbara arbetet med Mästermyrs utdikning inom en ej alltför avlägsen framtid torde vara tillspilloget. Lantbruksingenjören framhåller vidare, att en upprensning av ifrågavarande kanaler säkerligen redan skulle hava varit verkställd, därest jordägarnas ekonomiska förhållanden på grund av de dem genom myrens första utdikning åvilande kostnader icke lagt hinder i vägen.

Lantbruksstyrelsen har framhållit att uppgrundningen, som till övervägande del vore att tillskriva försummelse i underhållet, innebure ett allvarligt äventyrande av den med utdikningsföretaget uppnådda torrläggningseffekten. Omedelbart vidtagande av åtgärder för kanalernas upprensning vore

enligt styrelsens uppfattning i högsta grad av behovet påkallat. Den fortgående försämringen i kanalernas avbördningsförmåga satte på spel ansevärda jordbruksvärden, i jämförelse varmed de för rensningsarbetets utförande erforderliga kostnaderna måste skattas ringa. Uppskov med utförandet av rensningsarbetena kunde med visshet förväntas leda till att de tidigare torrlagda områdena ånyo försumpades och utsikterna för staten att återfå till företaget utlånade medel minskades. Lantbruksstyrelsen har funnit sig böra förorda arbetets utförande enligt Berners ovanberörda förslag, alternativ II, slutande å ett kostnadsbelopp av 58,200 kronor. Med avseende å från vissa håll uttalade farhågor rörande den s. k. blekedriftens verkningar har lantbruksstyrelsen funnit dessa vara i det stora hela obefogade. Verkställda försök med insåning av vissa gräsarter för erhållande av en sammanhängande gräsmatta, varigenom blekeflykten hindrades, hade givit synnerligen gynnsamma resultat, och enligt styrelsens uppfattning syntes därför nämnda metod böra användas i den mån så kunde finnas erforderligt för samma ändamål.

Länsstyrelsen har i sin ovan sistberörda skrivelse meddelat, att delägarna i dikningsföretaget vid inför länsstyrelsen hållet sammanträde framhållit, att de blivit vilseledda genom för lågt beräknade kostnader för själva utdikningsföretaget, i det att dessa med omkring 70 procent överstigit det ursprungliga kostnadsförslaget, att de därigenom och genom att en stor procent av de ursprungliga markägarna av sagt sig båtnaden av företaget blivit i hög grad betungade av de årliga annuiteter, som erfordrades för amortering av beviljade statslån, samt att företaget ingalunda lämnat den vinst genom jordförbättring, som ställts i utsikt vid företagets igångsättande. Vidare har länsstyrelsen anfört följande:

»Då riktigheten av vad delägarna sålunda anfört icke lär kunna bestridas samt delägarna även i så måtto varit missgynnade, att de icke, såsom fallet lär hava varit på åtskilliga andra håll, för vattenavledningsföretaget kommit i åtnjutande av något anslag av statsmedel utan återbetalningsskyldighet, synes det billigt att uppretningsarbetet utföres på statens bekostnad utan bidrag från delägarnas sida, till vars erhållande för övrigt ringa utsikt torde förefinnas. Det bör ock beaktas, att staten har ett stort ekonomiskt intresse av att myrutdikningen vidmakthålles. Under de senare åren hava vid flerfaldiga tillfällen lotter i myren blivit utmätta för gäldande av förfallna annuiteter å odlingslånet, men vid därav föranledda exekutiva auktioner hava några anbud ej erhållits, utan statsverket har fått vidkännas kostnaderna för auktionerna. Vidtagas ej med det snaraste åtgärder för kanalernas uppretnings, torde staten i framtiden komma att göra en betydande förlust genom uteblivna amorteringar å de lämnade lånen.

Vidkommande det framtida underhållet av kanalerna syntes bland de vid ovannämnda sammanträde närvarande icke råda någon annan mening än att de redan på grund av de kontrakt, som vid beviljande av odlingslånen upprättats mellan kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och delägarna, genom deras arbetsdirektion vore skyldiga att ansvara för sagda underhålls behöriga fullgörande så länge lånen ej vore slutbetalade. Delägarna förklarade sig emellertid vara villiga att ikläda sig ansvaret för underhållet

även efter nämnda tidpunkt, och underskrevo ett flertal av de närvarande en för sådant ändamål upprättad förbindelse.»

Statens arbetslöshetskommission hade anfört bland annat, att nederbörds- och avrinningsförhållandena vore sådana, att arbetet icke lämpligen kunde utföras under vintern utan att detsamma borde bedrivas under sommaren. Arbetslöshet i nämnvärd omfattning vore icke för det dåvarande (1927) rådande på Gotland och syntes kommissionen under de närmaste åren näppe- ligen behöva befaras under sommarmånaderna. Då kommissionen under den varmare årstiden disponerade i anseende till arbetslöshetens omfattning och geografiska fördelning tillräckliga och lämpligare belägna arbetsreserver och då vidare en eventuell maskindrift knappast lämpade sig för statliga nöd- hjälpsarbeten, hade kommissionen icke ansett sig böra bifalla den av läns- styrelsen gjorda framställningen.

Kommissionen hade vid själva sakfrågans prövning funnit bland annat nedanstående huvudpunkter böra röna särskilt beaktande, nämligen *att* stora och för intressenterna ödesdigra markförsämringar kunna befaras, om de ansökta arbetena icke komma till utförande, *att* intressenterna, som hava att verkställa avbetalningar å de ursprungliga statslånen för myrens torrlägg- ning, icke äga ekonomisk bärkraft att nu bidra med några kostnader, *att* i den mån ifrågavarande markområden bliva värdelösa, statsverket icke vidare äger någon säkerhet för utlämnade lån, då inteckning icke beviljats i stamhemmanen, *att* den s. k. blekedriften icke synes vara av nämnvärd betydelse utan att det huvudsakligen är fråga om ett upprensande av vissa kanaler och diken och *att* samtliga i ärendet hörda myndigheter tillstyrkt statligt ingripande till markägarnas stöd.

Kommissionen, som på anförda skäl icke ansett, att arbetslöshetsanslaget här borde tagas i anspråk, funne det ur statsintresses synpunkt kunna sättas ifråga, huruvida icke åtgärder i annan ordning borde av staten vid- tagas i och för säkerställande av såväl de gjorda markförvärven som kronans fordringar.

Då lämnandet av ekonomiskt bistånd till Mästermyrs markägare enligt kommissionens uppfattning syntes väl motiverat, men arbetet ej borde ske genom dess försorg, hade statens arbetslöshetskommission hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i av kommissionen angiven riktning.

Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 september 1927 hade vidare läns- styrelsen i Gotlands län överlämnat sju från *delägare i Mästermyr inom Sproge, Levede, Fardhems, Hemse, Alva, Hablingbo och Silte socknar* gjorda likalydande framställningar om beviljande av medel för erforderlig upp- rensning av kanalerna i nämnda myr. Sökandena hava häri framhållit, att upprensningen vore nödvändig, därest icke stora värden skulle gå förlorade för dem och för det allmänna samt anfört, att arbetet vore av synnerligen brådskande natur, enär uppslamningen av kanalerna vore stadd i ständigt fortskridande, varför kostnaderna komme att ökas i mån av dröjsmål med

arbetets utförande. Slutligen anföra sökandena, att de med sina ekonomiska resurser icke såge sig i stånd att bära kostnaderna härutinnan.

Länsstyrelsen har för egen del hemställt om uppdrag åt arbetslöshetskommissionen att i sin arbetsplan upptaga och med till kommissionens förfogande ställda medel utföra ifrågasatt arbete eller, därest Kungl. Maj:t ej skulle finna skäl härtill, på annat sätt tillmötesgå de gjorda framställningarna.

Statskontoret har uttalat, att därest ett mellankommande från statens sida ansåges böra äga rum, anslag för arbetets utförande borde äskas av riksdagen.

Motionärerna hava upptagit det ovanberörda av lantbruksstyrelsen tillstyrkta förslaget till utförande av de ifrågasatta rensningsarbetena. Under det emellertid lantbruksstyrelsen föreslagit beviljande för ändamålet av ett lån å 58,200 kronor hemställa motionärerna om ett statsbidrag utan återbetalningsskyldighet å samma belopp.

Av vad i ärendet anförts framgår, att underhållet av de genom berörda dikningsföretag upptagna avloppskanalerna blivit i sådan grad åsidosatt, att en omedelbar upprepning synes ofrånkomlig för att icke de ur såväl enskild som allmän synpunkt betydande värden, vilka med företaget avsetts att vinnas, skola gå helt till spillo. Denna intressenternas uraktlåtenhet kan utskottet icke undgå finna vara i särskild grad anmärkningsvärd med hänsyn till den delägarna i företaget såsom innehavare av lån från odlingslånefonden åliggande underhållsskyldigheten. Enligt vad länsstyrelsen och lantbruksstyrelsen uttalat kunna intressenterna på grund av under årens lopp starkt tilltagande försämring i företagens ekonomiska läge icke tänkas vara i stånd att själva bestrida de erforderliga rensningsarbetena. Med avseende å de förluster, som genom kanalernas vidare igenslamning skulle följa för det allmänna, vill utskottet särskilt erinra, att på sätt i ärendet framhållits omkring 40 procent av jordägarna av sagt båtnaden av företaget. Då odlingslån i förevarande fall beviljats jämväl beträffande båtnadsjord, har såsom ock antytts följt, att odlingslånen kommit att i motsvarande omfattning fördelas å enbart sådan jord med därav följande minskad säkerhet för staten. Vid sådant förhållande torde statens möjlighet att återfå sina utlägg i väsentlig mån bliva beroende av att det ifrågasatta upprepningsarbetet kommer till stånd.

I det läge, som saken sålunda befinner sig, synes utskottet en ytterligare medverkan från statens sida knappast kunna undvikas. Med avseende å den form, vari en sådan medverkan bör lämnas, har i motionerna ifrågasatts beviljande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. Med hänsyn till den uraktlåtenhet i fråga om underhållet, som intressenterna låtit komma sig till last, och jämväl i betraktande av de konsekvenser, som skulle kunna följa av beviljande av direkt bidrag, kan utskottet icke förorda denna väg utan anser i likhet med lantbruksstyrelsen, att understödet bör givas i form

Utskottet.

av lån. I fråga om beloppets storlek, vilket i motionerna upptagits i översstämmelse med vad lantbruksstyrelsen tillstyrkt, föranleder detta ingen utskottets erinran. Utskottet vill härvid understryka angelägenheten av att kravet på ett tillfredsställande fortgående underhåll av avloppskanalerna bestämt upprätthålles. En viss garanti i detta avseende torde för övrigt ligga däri, att intresset för odling å myren enligt vad som inom utskottet upplysts befinner sig i ständig stegring.

Då utskottet håller före, att beviljande av ytterligare lån bör göras beroende av Kungl. Maj:ts närmare prövning, torde riksdagens beslut i ämnet böra givas formen av ett medgivande för Kungl. Maj:t att utan hinder av gällande bestämmelser från statens avdikningslånefond till ifrågavarande upprepningsarbeten bevilja ett lån av intill 58,200 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionerna I:115 och II:200 måtte medgiva, att Kungl. Maj:t må utan hinder av gällande bestämmelser efter den närmare prövning, som kan befinnas erforderlig, för upprepningsarbeten av kanalerna i Mästermyr i Gotlands län bevilja lån med intill 58,200 kronor från statens avdikningslånefond.

Stockholm den 8 maj 1928.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 56.

Reservationer:

1) av herrar *Boberg* och *Andersson* i Grimbo, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Av vad i ärendet — — — kommer till stånd.

I det läge, vari saken sålunda befinner sig, synes utskottet en ytterligare medverkan från statens sida knappast kunna undvikas. Att på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit lämna denna medverkan i form av ett ytterligare lån finner utskottet sig icke kunna förorda. Delägarna i myren, vilkas betalningsförmåga är hårt ansträngd genom erläggande av ränta och amortering å de förut lämnade odlingslånen, skulle därigenom bliva ytterligare betungade och ensamma förpliktas att gottgöra misstag, begångna av andra.

Därtill kommer en synnerligen viktig omständighet: det skulle knappast vara möjligt att finna former för ett dylikt lån; formerna för vanliga odlingslån skulle här icke kunna användas. En överenskommelse mellan samtliga jordägare om lånets fördelning skulle vara erforderlig; in-teckning måste fastställas i samtliga av lånet berörda jordar; särskilda åtgärder måste vidtagas för annuiteternas uppbärande. Utskottet anser därför och med hänsyn till befolkningens vitsordade oförmåga att utan verksam hjälp bevara den verkställda odlingen och därigenom säkerställa statsverkets fordran för de lämnade odlingslånen, att understöd bör lämnas i form av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. I fråga om beloppets storlek, vilket i motionerna upptagits i överensstämmelse med vad lantbruksstyrelsen hemställt, föranleder detta ingen utskottets erinran.

Utskottet vill härvid understryka — — — stegring.

Då utskottet håller före å ena sidan, att detta anslag icke bör uppföras i budgeten för nästkommande finansår, och å andra sidan, att de närmare villkoren för anslaget utgående böra göras beroende av Kungl. Maj:ts närmare prövning, torde riksdagens beslut i ämnet böra givas formen av ett medgivande för Kungl. Maj:t att utan hinder av gällande bestämmelser från statens avdikningsanslag till ifrågavarande upprensningsarbeten bevilja ett anslag utan återbetalningsskyldighet av intill 58,200 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionerna nr I: 115 och II: 200 måtte medgiva, att Kungl. Maj:t må utan hinder av gällande bestämmelser efter den närmare prövning, som kan finnas erforderlig, för upprensning av kanalerna i Mästermyr i Gotlands län bevilja anslag utan återbetalningsskyldighet med intill 58,200 kronor från statens avdikningsanslag.»;

2) av herr *Linders*.

Bilaga.

Till riksdagens jordbruksutskott.

Genom Kungl. Maj:ts remiss den 10 februari 1928 har kungl. lantbruksstyrelsen anbefallts att avgiva yttrande över till riksdagens jordbruksutskott remitterade motioner nr 115 i första kammaren likalydande med nr 200 i andra kammaren — — — statslån. Vidkommande själva sakfrågan må beträffande de olika företagen anföras följande.

Mästermyr.

I motionerna avsedda rensningsarbeten utgöras av sådana underhålls-åtgärder, vilka enligt bestämmelserna vid syneförrättningen angående före-

taget ankomma på vederbörande intressenter att verkställa. Därutöver hava de intressenter, vilka blivit delaktiga av det år 1902 beviljade statslånet till företaget, genom år 1903 upprättat kontrakt med kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förbundit sig att underhålla de med tillhjälp av statslånet upptagna kanalerna, så länge någon del av lånet återstode ogulden. Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat hos kungl. statskontoret har hittills endast en relativt obetydlig del av lånet återbetalats.

Fullgörandet av intressenterna i företaget sålunda åliggande underhållsskyldighet har emellertid praktiskt taget fullständigt försummats. Vid behandlingen i lantbruksstyrelsen år 1926 av fråga om utförande av erforderliga rensningsarbeten genom arbetslöshetskommissionens försorg kunde konstateras, att något nämnvärt arbete för upprensning av ifrågavarande kanaler icke skett efter utdikningens slutförande år 1910. Genom sålunda i anmärkningsvärt hög grad visad uraktlåtenhet från intressenternas sida har det med företaget åsyftade torrlägningsresultatet allvarligt äventyrats. Vid sådant förhållande kunde med hänsyn till de från statsfinansiell synpunkt vittgående konsekvenser, som därav kunna tänkas bli en följd, lämpligheten av ett ytterligare engagerande av statsmedel i företaget mycket starkt ifrågasättas.

Emellertid hade lantbruksstyrelsen vid behandlingen av frågan om rensningsarbetenas övertagande av arbetslöshetskommissionen funnit sig icke böra för sin del motsätta sig en dylik anordning, då av handlingarna i ärendet framginge, att intressenterna i företaget, på grund av under årens lopp starkt tilltagande försämring i företagets ekonomiska läge, näppeligen kunde tänkas vara i stånd att själva bestrida de erforderliga rensningskostnaderna, vilka beräknades till 58,200 kronor. Sedan arbetslöshetskommissionen numera anmält sig förhindrad att övertaga arbetet, finner lantbruksstyrelsen sig böra uttala, att styrelsen i anslutning till sin tidigare intagna ställning till denna fråga, i vilket avseende styrelsen får vidare hänvisa till sin i avskrift bilagda skrivelse till statens arbetslöshetskommission den 1 oktober 1926¹, icke för sin del vill framställa någon erinran mot att statsunderstöd till högst ovan angivna belopp beviljas till företaget. Med hänsyn till vad ovan nämnts beträffande av intressenterna visad försumlighet i fråga om fullgörandet av dem tillkommande underhållsskyldighet ävensom till konsekvenserna av ett understödjande från statens sida av arbete, som i likhet med det här förevarande består uteslutande i upprensning av tidigare med hjälp av statsmedel upptagna kanaler, synes det emellertid kunna ifrågasättas, att ytterligare statsunderstöd så långt möjligt beredes i form av lån, eventuellt på lindrigare villkor än dem som gälla för lån från avdikningslånefonden.

Stockholm den 6 mars 1928.

Erik Insulander.

Olof Fredholm.

---

¹ Huvudinnehållet återgivet å sid. 2 och 3 här ovan.